

INLEIDING

Vanmorgen wil ik via een verhaal van dichter Eliot het bekende verhaal van de Wijzen uit het Oosten dichterbij brengen.

ELIOT T.S. Eliot (1888-1965), een van de belangrijkste Engelse dichters en in 1948 winnaar van de Nobelprijs voor de literatuur. Hij schreef een gedicht over de reis, die de wijzen vanuit het oosten maakten.* Hij schreef dat gedicht in het jaar van zijn bekering tot het christelijk geloof. Daarom gaat het in dit gedicht niet alleen over de reis van de wijzen, maar over de reis van Eliot naar Jezus.

PREEKREDE

In 'Flexibel Geloven' van Manuele Kalsky * staan elf Interviews met mensen die zgn. bi-religieus zijn.

Zes van de elf combineren elementen uit verschillende levensbeschouwelijke tradities met elkaar. Diana Vernooij (pastor in Amsterdam) bijvoorbeeld is én christen én boeddhist. Ze zingt Huub Oosterhuis-liederen en doet van harte mee aan boeddhistische rituelen. 'Goede vrijdag' zou ze niet willen missen, maar ook niet de boeddhistische meditatie. Weer een ander gaat graag naar Taizé, maar is ook druïde. Zo wordt nogal wat gecombineerd bij de geïnterviewden: soefisme en elementen uit Jodendom/ christendom, christendom en hindoeïsme. Het zijn flexibele gelovigen. En het ene vult het andere aan .

De andere vijf geïnterviewden zijn bekeerd: bijvoorbeeld van atheïsme tot christendom of van christendom tot boeddhisme. Een van de portretten is Anne Dijk: dochter van een predikant die zich bekeerd tot de islam. Een ander laat het christelijk geloof los en stapt over naar het Jodendom.

Mensen meanderen vandaag de dag in talloze varianten door de samenleving, We zitten niet meer in alleen de bedding van kerk, moskee of synagoge. Heel aansprekend is de aanduiding 'bi-religieus'. Zo noemt een van de geïnterviewden zich: vader hindoe, moeder katholiek.

Hoe zal het verder gaan met deze mensen? Wil je uiteindelijk toch thuishoren bij een bepaalde groep? Of kun je zo flexibel geloven? Voorbij de dualiteit (wij-zij) gaat het bij deze flexibele gelovigen om 'een op verbinding gerichte manier van leven'. Het kan niet anders dan dat Geloven-in-meervoud ook van betekenis kan zijn voor een vriendelijker samenleving. We staan minder in conflict met elkaar. We zullen dan wel – en Kalsky doet een beroep op kerken en religieuze bewegingen- deze nieuwe spirituelen en flexibele gelovigen recht moeten doen.

Met die wijzen zitten we in de buurt van dit nieuwe verschijnsel. Het verhaal maakt ons duidelijk, dat God een groter hart heeft dan wij, dat God wegen opent waar wij die niet zien. Kerst is nog niet afgelopen of het verhaal zet universeel in. Epifanie: God verschijnt op de meest verrassende momenten. De wijzen. Ze horen op het eerste gezicht helemaal niet bij onze kring, deze buitenlanders, vreemden, zoals zij ook niet hoorden tot de geestelijke familie van Israel. Toch zijn ze gekomen. Toch horen ze erbij. En daar, rond de kribbe zijn ze met elkaar in gesprek.

De zogezegde koning der Joden, Herodes, schrok van hun komst en Jeruzalem met hem, want zij pasten niet in hun 'beeld' van Godzoekers, laat staan Godvinders,

Het evangelie doet daar niet aan mee. Het breekt in ons gesloten hokjesdenken in en opent het, want daar staan ze dan toch maar, levensgroot, exotisch, vreemd, buitenlands... bij de kribbe in Bethlehem.

Op een mozaïek uit de 6e eeuw staan de drie met naam afgebeeld: Caspar, Melchior en Balthasar, drie kleurlingen uit het oosten. En dan ook nog drie verschillende gezichten: Wijzen uit Azie, Europa en Afrika. Andere delen vd wereld waren nog niet bekend.

De wereld komt binnen..

De wereldwijde kerk in notendop, allemaal vogels van verschillende pluimage, rare vogels ook.

De staldeuren worden in deze tijd, de epifanie- wijd opengezet en wordt verhaald dat het bij het evangelie niet gaat om kneuterigheid...of om 'wij gezellig onder elkaar' als gereformeerden, hervormden, katholieken, christenen, nee...heel die oecumene wordt er direct bijbetrokken.

Dat is een.

Twee: Er is nog iets. Op afbeeldingen heeft de een een lange baard :Melchior De ander een kleinere baard: Baltsasar. En de derde Casper een klein beginbaardje. Het gaat om de oudste, de middelbare, de jongste. Drie generaties. Elke leeftijdsgroep. Ouderen, mensen van middelbare leeftijd en jeugdigen/jongeren. Dat is ook het unieke van die beweging rondom Jezus. Generaties in gesprek met elkaar rond de kribbe. Ze kunnen iets van elkaar opsteken, er is een verbinding tussen de generaties. Ze helpen elkaar. Ook wel een les voor onze tijd, voor de kerk om elkaar als generaties niet uit het oog te verliezen. We leven nogal in eigen leeftijdsgroepen. Maar het inter-generatie gesprek is van belang om geloven te leren, te ervaren.

Drie: en dan gaat het tenslotte nog om jou zelf. Jij Heel persoonlijk. Eliot's gedicht prikkelt de geest.

Dit is het eerste grote gedicht dat T.S. Eliot na zijn bekering en doop in de anglicaanse kerk (1926) geschreven heeft. Een reisverhaal.

Gebaseerd op de drie wijzen.

En je begint al lezend te begrijpen dat wat de koningen zochten nooit iets anders kan zijn dan het volkomen tegendeel van wat zij zelf zijn. De reis is pas de moeite waard als zij ervan leren afzien om te geloven dat alleen macht, rijkdom en faam hun bestaan rechtvaardigen. Ze overkomen iets machteloos', onaanzienlijks, gerings, sterfelijks. De drie Wijzen zien in de bron van hun nieuwe geloof – de Menswording – niets triomfantelijks. 'Was het doel dat ons dreef/ geboorte of dood?' Het heeft hun wereld op zijn kop gezet. De macht die zij zochten schuilt in zwakheid.

Het is geen idyllische tocht maar een visioen van rauwewerkelijkheid. Voordat de wijzen het kind ontmoeten moeten ze de navolging ervaren, heel bizar. Er is een louteringstocht nodig en een sterven aan zichzelf. Geloven is geen hemelse tocht door het leven, integendeel, blokkades, twijfel, afzien, verdriet.

Ons leven toch? Soms een 'ellendige tocht' Grote en kleine rampen. Je falen, je tekort schieten. Je worsteling. Je schuld. Willen afzien van je tocht. Het leven kan soms zo zinloos ervaren worden.

Je kunt door momenten in je leven binnenste buiten gekeerd worden. Eliot ervaart dat ook. Er is een voor en een na wat hij heeft meegemaakt, hij is veranderd. Hij voelt zich niet meer echt thuis in deze wereld.

Volgens het gedicht herkende Eliot in de reis van de wijzen zijn eigen weg tot geloof. Hij herkende het moeizame van de tocht, van zijn bekering. We horen wel eens van die bekeringsverhalen: eerst ellende, dan een en al vreugde. Maar zo zwart-wit is het vaak niet. Omkeren is ook strijd. Vechten met God en jezelf bij de Jabbok.

Maar hij herkende ook de meerwaarde van het vinden. Alle ontbering, elk offer om het Kind te aanbidden was de moeite waard. Deze aanbidding kent ook een hoge prijs: in leveren van het oude leven. Afstand doen van jezelf. Ont-ego-en. De doop is daar een voorbeeld van, de volwassen doop. Doop zoals het in de vroege kerk gevierd werd. Je deed je oude kleren af, in een nieuw wit gewaad daalde je af in de doopkapel, kopje onder ging je. En je stond op uit het water en liep als herboren mens de kerk in. Een nieuw moment. En zo kom ik tot de vraag die ik mezelf stelde na de lezing van dit gedicht.

Waarom gingen de drie koningen terug naar huis met een gevoel van vervreemding? . Ze werden geen politieke vrijheidsstrijders, er wordt geen actie gevoerd en de slotzin is niet erg vreugdevol zo op het eerste zicht: "ik zal blij zijn als ik andermaal sterf". Wat bedoelde Eliot?

Ik duid het zo. Er blijft heimwee, het was de moeite waard, die ontmoeting, er wordt naar terug verlangd, er is iets wezenlijks ervaren, maar het gewone leven loopt verder

en alleen in kleine details zullen de anderen merken dat er iets anders leeft in ons, iets dat muren doet afbreken.

De ontmoeting met het kind maakt iets nieuws in hen open maar tegelijkertijd betekent dat een radicaal afscheid van het oude. En dat valt hem niet makkelijk. Zijn zoektocht is nog lang niet geëindigd. Het is keer op keer zoeken en vinden, je bent er nooit. Maar er zijn van die momenten die bepalend zijn geweest.

Is dat voor ons herkenbaar? Hebben wij ontmoetingen, ervaringen die zo veelbetekenend zijn dat ze ons helemaal op een ander spoor hebben gezet? Zodanig dat we daarna niet meer dezelfde weg terug konden gaan? In hoeverre doen Bijbelverhalen of geloofs- levenservaringen dat met ons? Kunnen we daar aan het eind van het jaar over nadenken? Wat zijn uw kantelmomenten? De geboorte van een kind, kleinkind, sterven van een geliefde, ontslag, een nieuwe liefde? Een ziekte? Het zijn keerpunten, die je leven veranderen.

In het gedicht keren de wijzen terug, maar ze waren niet langer op hun gemak. De ontmoeting met het kind had voorgoed iets veranderd.

“Wij keerden terug naar ons land, onze koninkrijken, maar voelden ons niet meer thuis in de oude orde tussen vreemde mensen die hun goden omklemmen.”

Sinds je dit kind en alles wat het belichaamt hebt ontmoet, weet je dat er iets hogers, iets beters te vinden moet zijn. Dit weten kleurt onze levensreis. Sinds je dit kind hebt leren kennen, weet je dat het met deze wereld, met jezelf zoveel beter kan dan wat het nu vaak is. Je bent niet langer ‘thuis in de oude orde.’ Oh werelds leven is fijn, geniet ervan. Maar er is ook een afstand, een ‘niet van deze wereld zijn’. Anders-doen, anders-zijn.

Wij gaan terug naar onze plek. We gaan een nieuw jaar in over een paar dagen. Hoe stappen we het jaar in?

Zou het kunnen? Vrij, los. Wij ontledigen ons van onze verwachtingen, overtuigingen en spirituele verworvenheden.

Kunnen we open en onbevangen starten?

En belangeloos beoefenen van aandacht, wijsheid en mededogen..in blijdschap, met dankbaarheid, deemoed en ontroering. ‘We keerden terug’, schrijft Eliot, ‘naar onze koninkrijken, maar voelden ons niet meer thuis in de oude orde’ Vul dat maar in: die oude orde: van ellebogenwerk, roddel, achterklap, machtsmisbruik, onrecht... ook schuld en spijt en wroeging... naar vrij, nieuw mens in een nieuw jaar.

Dat heeft Eliot uiteindelijk ervaren.

Dat betekent ook vrij-en open staan tegenover anderen (denk aan boek Kalsky) en tegenover andere generaties.

Je bent van de nieuwe orde. Friskijker, dwarsdenker, verbinder, bouwend. Allemaal door dat ‘kantelmoment’ bij de kribbe. We verstaan de tekenen van de tijd (als de ster) en gaan hoopvol de toekomst in.

Kerkvader Augustinus:

‘Wat helpt het mij, dat deze geboorte plaats vond als die niet plaatsvindt in mij?’

Dat ze plaats vindt in mij, daarvan hangt alles af.’

U begrijpt waarschijnlijk meteen wat Augustinus hiermee bedoelt: Wat voor zin heeft het die geboorte van Jezus steeds maar weer te gedenken, als het slechts een ver-van-mijn-bed-show blijft? Iets uit een ver verleden? Wat helpt het mij als ik ook niet zelf opnieuw geboren wordt? Met dank aan de wijzen en aan Eliot.

Op weg naar het land
Lasten gelaten
Verlangen voor ogen
Is de eeuwige je schaduw
Zegen valt als de regen
In woorden van mensen
Een hand op je hoofd
In de ruisende stilte

